

Pa straumei. No akmens laikmeta līdz mūsdienām

Intervija ar neonatoloģi Vandu Vīksnu

1. augustā mūsu kolēģei Vandai Vīksnai apritēja 45 gadi, kopš viņa strādā Rīgas Dzemdību namā, bet šodien, 5. augustā, daktere atzīmē savas dzīves apaļu jubileju. Tas ir nozīmīgs iemesls, lai atskatītos pagātnē, – ne vien uz dakteres pašas dzīvi, bet arī uz Dzemdību nama un neonatoloģijas attīstību. Jo daktere Vīksna ir šī procesa lieciniece un dalībniece “no akmens laikmeta”, kā pati smejas, līdz pat mūsdienām, “kad esam pasaules līmenī – gan ar aparāturu, gan zināšanās un varēšanā”.

To, ka vēlas būt daktere, mazā Vanda izlēma jau piecu gadu vecumā – tik ļoti viņu ietekmēja saruna ar savu mammu par ceļā sastaptu neredzīgo, kas pārvietojies ar īpašā spieķa palīdzību. Studijām Vanda izvēlējusies Pediatrijas fakultāti, kā arī piekrita piedāvājumam – mācīties vēl gadu papildus, lai padziļināti apgūtu neonatoloģiju.

Jau studiju gados topošā daktere sākusi praktizēt Bērnu slimnīcā un atceras, ka naktīs pēc dežūras nav varējusi aizmigt, jo ausīs skanējušas zīdaiņu raudas.

“Bet kā ir tagad? Esat pa šiem gadiem pieradusi, vairs nedzirdat?”

“Kā nedzirdu!?” izbrīnīti atsaka daktere. “Ne tikai dzirdu, bet klausos, ko viņi man stāsta, – tās tonkārtas taču ir viņu valoda, kamēr vēl nav iemācījušies runāt.”

Klausīties, ko “runā” jaundzimušie un ko vaicā, par ko šaubās, brīnās vai iebilst viņu vecāki, ir neonatologa ikdienas darba sastāvdaļa.

“Sarunas ar vecākiem no neonatologa prasa ļoti lielu atbildību. Jaunie tēti un mammas ir tikko piedzīvojuši vienu no emocionālākajiem dzīves notikumiem – bērna piedzimšanu. Šis īpašais notikums ir saviļņojis viņu dzīvi, gluži kā ūdenī iemests akmens sakustina ūdens virsmu – un visu to laiku, kamēr viņi atrodas Dzemdību namā, viņi atrodas šajā īpašajā emocionālajā viļņojumā. Dažkārt nākas pateikt arī kādu šerpāku vārdu, lai vecāki saņemtos, sadzirdētu un izdarītu to, kas tobrīd ir svarīgs mazajam. Kaut gan parasti es cenšos saspringumu mazināt ar humoru, un visbiežāk tas nostrādā.”

Raksturojot vienu vai otru dzīves notikumu, daktere vairākkārt ņem talkā līdzību ar ūdeni, tostarp raksturojot Dzemdību namu un neonatoloģijas dienestu.

“Mēs esam kā upe, kas visu laiku plūst uz priekšu un arvien pieņemas spēkā. Kad 1976. gadā atnācu uz šejieni, te, salīdzinājumā ar šodienu, bija akmens laikmets. Bet tad – tikai uz priekšu! Jau 1980. gadā Dzemdību namā ierīkojām pirmo intensīvās terapijas palātu. 1982. gadā Dzemdību namā atklāja pirmo “rooming in” nodaļu ar 20 gultām, kur mātēm ļāva būt kopā ar bērnu. 1985. gadā jau bija 40 šādas gultas.”

“Ļaut mātei būt kopā ar bērnu – tas tolaik dzemdību iestādē bija visai progresīvs lēmums... Jūs kā ārste esat piedzīvojuši jaundzimušo aprūpes filozofijas maiņu no – kā pati izteicāties – akmens laikmeta līdz pat mūsdienām. Vai pašai sevi ir nācies pārvarēt, mainoties uzskatiem?”

“Man no laika gala, arī tagad, izbrīnu izraisa termins “standarta aprūpe”. Nu nevar visiem un visur pielietot vienu šablonu. Jo īpaši jaundzimušā attīstībā ir tik daudz nianšu, kas ietekmē viņa attīstību. To arī jaunajiem vecākiem stāstu – tas, ko saku šodien, attiecas uz šodienu, rīt situācija var mainīties. Savulaik man ļoti daudz deva stažēšanās Maskavā un Pēterburgā – tur bija ļoti attīstīta priekšlaikus dzimušo intensīvā terapija. Savukārt Amerikā, kur stažējos 90. gadu sākumā, uzsvars tika likts uz perinatālo aprūpi un prenatalo diagnostiku – cik būtiski grūtniecības laikā ir izmeklēt sievieti un augli. Pasaulē gūtās zināšanas mēs, sākotnēji daktera Cīruļa, tad daktera Šleiera vadībā ieviesām dzīvē. Mūsu komandai bija liela ietekme uz perinatālās aprūpes attīstību visā Latvijā. 1992. gadā tika dibināts Latvijas Neonatālais centrs, 1994. gadā – Latvijas Nacionālais perinatālās aprūpes centrs; mūsu metodes pārņēma kolēģi visā Latvijā. Kā ir šodien? Uzskatu, ka drošākas vietas par Dzemdību namu, kur pasaulē nākt bērnam, Latvijā nav. Un skaidrs, ka viens šajā jomā nav cīnītājs – svarīgi, lai visa komanda strādātu vienoti.”

Izmantojot dakteres līdzības par ūdeni, vaicāju, vai gadu gaitā nav bijis arī kārdinājuma iepeldēt mierīgākos ūdeņos, piemēram, darboties privātpraksē? Uz to daktere atbild, ka viņai plūstošās straumes un nepārtrauktās virzības sajūta ir svarīgāka. Viņa arī piebilst: “Man nepatīktu runāt to, ko no manis sagaida, nevis teikt to, ko es patiesībā domāju un kam ticu.”

“Kas palīdz atbrīvoties no ikdienas stresa un atjaunot rezerves?”

“Prieku un spēku smeļos mūzikā, mākslā un dabā. Uzskatu, ka vismaz stunda dienā cilvēkam ir jāvelta tikai sev. Man tā ir stunda klusuma. Bet, ja jubilejas reizē jāapcer, ko, iespējams, dzīvē vajadzēja darīt citādi, tad mazliet ir žēl, ka reizēm izniekoju laiku, ko būtu varējusi ieguldīt sevis profesionālā attīstībā.”

Sveicot dakteri Vandu Vīksnu jubilejā, vēlam veselību un dzīvesprieku turpināt savu profesionālo, cilvēcisko un visas Dzemdību nama neonatologu komandas attīstību!

Ar dakteri Vandu Vīksnu sarunājās Baiba Auzāne